

CSATLÓS JUDIT

A periféria prezentációja és reprezentációja

PAD: Hétköznapi hiánycikkek

OFF-Biennále Budapest 2021

2B Galéria, Budapest
2021. április 23 - május 30.¹

A PAD Alapítvány Hétköznapi hiánycikkek címmel bemutatott kutatási és művészeti projektje a kelet-közép-európai kulturális régió egyik jellegzetes problémáját helyezte a figyelem középpontjába: a szegényekben élők mindennapos erőfeszítéseit, hétköznapi cselekvéseit az emberhez méltó lakhatási körülmények megteremtésének érdekében. A társadalomkutatókból (BERECZ DIÁNA és PAPP GERGELY) és képzőművészekből (BOZZAI DÁNIEL, BUBLA ÉVA, NEOGRÁDY-KISS BARNABÁS) álló csapat a PAD Alapítvány keretében hozta létre az OFF-Biennále programjában látható kiállítást.² A kurátorok tudományos háttérrel, terepmunka tapasztalata garanciát jelent arra, hogy olyan társadalmilag elkötelezett projekt valósuljon meg, amely képes hozzájárulni a szegregátumok környezeti hátrányainak csökkentéséhez vagy a rossz körülmények között élőkkel szembeni előítéletek megváltoztatásához. Ugyanakkor az erősen akció- és problémaorientált megközelítés magában hordozza azt a kockázatot is, hogy háttérbe szorulnak azok a lassabban és talán nehezebben megfogalmazódó alternatív ismeretszerzési útvonalak és sajátos megoldási lehetőségek, amelyek a művészet eszközszerében rejlenek.

A kiállítási koncepció a környezet fogalmán keresztül kapcsolta össze a társadalmi kirekesztettség és az ökológiai fenntarthatóság problémáját, azaz „a közművesítés hiányából és a káros környezeti tényezőkből adódó életkörülményeket”. Ebben az értelmezésben a környezet egy olyan, egyenlőtlenségeket létrehozó színtér, mely nem csak a természeti adottságok, hanem a gazdasági és politikai folyamatok következménye is. A kiállításnak megágyazó kutatás a 20. század első felében épült tatabányai Mésztelepen zajlott. Az ipari terület terjeszkedése miatt már az 1940-es évektől jelentős lég- és porszenyeződés jellemezte az egykor szociális szolgáltatásokkal ellátott, a kor igényeit kiszolgáló lakóövezetet. Az államszocializmus idején – az új lakótelepek létrehozásával párhuzamosan – elmaradt a lakóházak és a terület fejlesztése, s ugyanakkor (ettől nem függetlenül) megkezdődött a vállalkozóbb és tehetősebb családok elköltözése. A lakosság

átrétegződése az 1980-as években kapott lendületet, amikor a gazdasági válság idején az üzemi létszámleépítések következtében munkanélkülivé váló, többségében szakképzetlen munkásság egyre inkább kiszorult a magas infrastruktúrával ellátott városi területekről. Ugyanakkor – mindezzel párhuzamosan – a Mésztelepen megjelentek azok a munkanélkülivé vált új beköltözők is, akik az ország más régióiból érkeztek a jobb körülmények vagy munkalehetőség reményében. A rendszerváltást követő gazdasági és politikai átrendeződés felgyorsította az itt élők elszegényedését és a telep elszigetelődését. Más bányásztelepülésektől eltérően az ipari és a lakóövezet itt nem vált el egymástól, így a település alatti aknák és a vasút mai napig megnehezítik a nagyobb léptékű urbanisztikai rendezéseket, köztük az egymástól elzárt városrészek összekapcsolását.³ Hasonlóan a fennmaradt borsodi és mecseki munkáskolóniákhoz, a mai életmód igényeinek nem megfelelő kialakítású előszoba-szoba-konyha tagolású, kis alapterületű lakások önkormányzati tulajdonban maradtak, a hiányos közszolgáltatások (vezetékes víz és gáz, a csatornázás hiánya), az egészségtelen környezet és bizonyos településfejlesztési döntések továbbra is fenntartják és megerősítik a szegregáció mechanizmusait.

Ebben a közegben a PAD tevékenysége messze túlnyúlt az OFF-Biennále keretein: terepkutatást végeztek, a helyi lakosok és az önkormányzat között közvetítettek, közösségi szemétygyűjtést szerveztek, a pandémia alatt pedig egy adománygyűjtést menedzseltek. Bár mindez nem transzparens a 2B Galéria látogatói számára, ez a sokféle tevékenység jelzi a művészeti szerepvállalás komplexitását: a művészek közreműködtek a lakóterhasználat dokumentálásában, s ugyanakkor művészetpedagógiai foglalkozásokat vezettek vagy kommunikációs dizajnt is terveztek. A 2B galériában a szegénytelepeken élők idő- és tértapasztalata, valamint azok a kulturális gyakorlatok kerültek a fókuszba, melyekkel a közszolgáltatások hiányát kompenzálják, valamint az épületeket karbantartják. A kiállítótérbe lépve szinte beleütközünk a terepmunka során gyűjtött interjúrészletekből álló hanginstallációba és egy használati tárgyakból felépült szobor

³ BOROSS GABRIELLA: Tatabánya-Mésztelep társadalomföldrajzi vizsgálata. In KOVÁCS FERENC (szerk.): *Táj, tér, tervezés. Geográfus Doktoranduszok VIII. Országos Konferenciája*, Szeged, 2004. szeptember 4-5., ld. http://geography.hu/mfk2004/mfk2004/phd_cikkek/boross_gabriella.pdf

2021_6

hatalmas fényképébe. Tulajdonképpen mindkét mű alkotója a helyi lakóközösség: míg az előbbiben részletesen elmesélik a naponta elvégzett házimunkákat, az utóbbi az elhasznált tárgyaikból közösen létrehozott köztéri szobor. A műhelylámpákra emlékeztető burákból ugyanazok a történések (vízhordás, főzés, karbantartás vagy költözés) ismétlődnek különböző hangokon és szövegkörnyezetben. Sőt, a tér bizonyos metszeteiben a beszélők egyszerre hallhatók: így egy „suttogó kórus” jön létre. Ebben a közös monológban az egyéni tapasztalatok és kreatív megoldások leválnak a személyekről és kollektív tudásként jelennek meg. A fényképen látható közösségi szobor – mely a tatabányai skanzenben várja, hogy a városközpontban felavathassák – kidobásra ítélt háztartási eszközökből készült. A tárgyak – sparhelt, babakocsi, elektronikus eszközök – a különböző értelmezők számára eltérő jelentéseket hordoznak. Amíg a kívülálló bizonyos életmódokhoz vagy élethelyzetekhez kapcsolható tárgytípusokat azonosítanak, addig a kiállítás látogatói felismerhetik az interjúkban említett

PAD | BERECZ DIÁNA, BOZZAI DÁNIEL, BUBLA ÉVA, JASKÓ BÁLINT, NEOGRÁDY-KISS BARNABÁS, PAPP GERGELY
Hétköznapi hiánycikkek, kiállítási nézetek © Fotók: Eln Ferenc

¹ <https://offbiennale.hu/2021/projects/hetkoznap-hianycikkek>; <https://2b-org.hu/hetkoznap-hianycikkek/> (utolsó belépés a szövegben hivatkozott webhelyekre: 2021. július 25.)
² <http://pad.network/>

PAD
Hétköznapi hiánycikkek, részlet a kiállításból © Fotó: Eln Ferenc

eszközöket, az egykori tulajdonosaik pedig a hétköznapi rutinfeladatok jól ismert kellékeit. A tárgyak maguk is sokszoros transzformáción mentek keresztül, hiszen nem egyszer az elsődleges funkciójuk elvesztése és egy tulajdonosváltás után váltak munkaeszközzé (mint például egy szállításra használt, törött babakocsi), majd az intenzív igénybevétel és az egészségtelen környezet miatti gyors elöregedést követően kerültek reprezentációs szerepbe. Ezek a jelentések és használati módok azonban folyamatosan ellentmondásba kerülnek egymással, hiszen a Mésztelep közössége olyan tárgyakon keresztül jelenik meg a nyilvánosságban, melyek egyaránt érzékelhetőek szemétnak, funkcionális eszközöknek és személyes tárgyakként. Ez a feloldhatatlan dilemma azonban kétségessé teszi a közösségi szobornak azt a lehetséges szerepét, hogy összekapcsoljon különböző társadalmi csoportokat vagy egy közös identitást jelenítsen meg a köztéren. Amíg ezek a művek a hangokon és tárgyakon keresztül hivatottak képviselni a szegénynegyed lakóit, addig a videóművek és a belső terem installációja – NICOLAS BOURRIAUD relációs művészet-fogalmát megidézve – a látogatókat kívánja bevonni az átélt, megtapasztalt idő és a korlátlan párbeszéd terébe.⁴ A kifejezetten poétikus videók azt az időtartamot érzékeltetik, amire egy vezeték nélküli víz nem rendelkező családnak szüksége van egy kád víz „meghordásához” és felmelegítéséhez. A fazékból szinte végtelen hosszan ömlő víz és a befagyott közkút körül kihunyni nem akaró tűz lobogása teljesen lebilincseli a néző figyelmét, ugyanakkor a meditatív állapot megszakítása tudatosítja a szegregátumokban élők számunkra láthatatlan (házi)

4 NICOLAS BOURRIAUD: *Relációsesztétika*. Ford. Pálfi Judit, Pinczés Bálint, Múcsarnok, Budapest, 2007

munkával töltött idejét. Ezzel ellentétben a *Közlakótér* című installáció aktivizálni akarja a látogatókat is, akiknek olyan feladatokat kell megoldania (rövid leírások, segítő-kártyák és videó-ismertetőik segítségével), amelyek az interjúalanyok élethelyzetét modellezik: egy átláthatatlan kábelrengtegben az áramot a megfelelő eszökhöz kell eljuttatni-továbbítani, régi tárcsás mosógép és fazekak segítségével kell mosni, vagy díszítőfestéssel kell eltakarni a penészt az állandóan nedvesedő falon. Az installáció arra a feltételezésre épít, hogyha ezt a látogató megteszi, akkor a szituáció megértése, a közvetlen beavatkozás élménye, a testhasználat és a tér bejárása (pl. a fapokolás és -hordás fárasztó munkája) megmutatja számára, mennyi gyakorlati tudást, kreativitást és erőfeszítést mozgósítanak a szegénységben élők a mindennapok során. Húsbavágó kérdés, hogy az installáció mennyire képes átadni mások tapasztalatait és tudatosítani, hogy ezek a problémák határozzák meg százezrek hétköznapijait. A mű hagyományos módon az átélésre vagy beleélésre irányuló technikával operál, miközben az elidegenítő galériatér és a kommunikációs funkciót maradéktalanul betöltő, letisztult dizájn eltakarja azt a valós életvilágot, amiben ezek a helyzetek mindennaposak. Jóllehet nem feltétlenül elvárás, hogy a látogató elsajátítsa mások viselkedési mintáit vagy egy másik kulturális logika használatát, a célok és kockázatok hiánya miatt a helyzet megértésére irányuló attitűd nem feltétlenül lép működésbe. Ha ezt a kiállítási szituációt a hasonló szándékú, „gazdálkodj okosan” tematikájú *Szociopoly* társasjátékkal⁵ vetjük össze – amelyben a játékosoknak egy szegénytelep lakóiként úgy kell végighaladniuk a harminc nap játékozóján, hogy túléljék a hónapot –, a legnagyobb különbség a döntéshelyzetek hiánya. A társasjátékban résztvevőknek minden mezőn választaniuk kell több lehetőség közül (pl. elfogadják-e a jövedelmező alkalmi fekete-munkát, amivel kizárják magukat az alacsony összegű hosszú távú közmunkából), miközben egy játékvezető feltárja számukra a valós helyzetet, a vonatkozó szabályozásokat vagy a lehetséges forgatókönyveket. Amikor a játékosok saját meggyőződéseik és játékbeli érdekeik mentén érvelnek és mérlegelik a különböző szempontokat, tulajdonképpen

5 <https://www.szociopoly.hu/>; <https://www.tatk.elte.hu/szociopoly2021>; <https://www.youtube.com/watch?v=xeyYgtz8Hyg>

PAD
Hétköznapi hiánycikkek, részlet a kiállításból © Fotó: Eln Ferenc

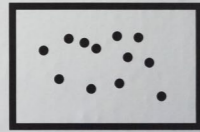
aktívan értelmezik a társadalmi és politikai jelenségeket. A *Közlakótér* installációjában a prezentációs videók töltenek be hasonló szerepet, melyekben a saját környezetükben látható interjúalanyok személye hitelesíti a kiállítási helyzetet, ugyanakkor élesen rámutatnak a valóság és a modell közti különbségekre is. A videók erőssége, hogy az interjúalanyok rutinos és gyakorlatias magyarázataiknak köszönhetően a téma szakértőiként jelennek meg.

A társasjátékok motorjaként és a társadalmi modell megértéseként fel-fogott döntéshelyzet hiánya (bár más szempontból) feltűnő a Mésztelepi lakáshasználat alakulását szemléltető fényinstallációban is, mely a költözéseket, az átmenetileg lezárt épületeket, a bontásokat vagy az épületek romjait mutatja. Az élő infografika villogó vészjósló piros fényei enyhe szorongást keltenek a teljes sötétségben tapogatózó látogatóban, ugyanakkor a megértéshez vagy az empátiához nem visznek közelebb. Ugyanis az adatokat létrehozó összefüggésekhez nincs hozzáférése a látogatónak, nincs információja arról, milyen politikai folyamatok vagy egyéni döntések – szabad választás vagy kilakoltatás – húzódnak egy-egy költözés hátterében, vagy a valóban veszélyes és egészségkárosító lakások lezárásakor miként rendeződik vagy éppen válik teljesen kilátástalanná az egykori lakók sorsa. A statisztikai megjelenítéshez hasonló számszerűsítő és személytelen kifejezőmód anélkül mutatja meg a lakásállomány alakulását, hogy tudatosítaná azt a tényt, hogy emberek otthonait látjuk.

A kiállítás részeként is funkcionáló *Lakótér* katalógus vizuális és narratív retorikája (a Köztér installációhoz kapcsolódva) a középosztálybeli vásárlókat megcélzó áruházláncok prospektusaira reflektál. A kiadvány bevezetője kiemeli, hogy „tematikusan járja körbe a hazai közszolgáltatás-hiányos

otthonokat, az egyéni és közösségi sorok helyett kifejezetten a körülményekre helyezi a hangsúlyt”, mivel „a lakberendezési magazinokban sem keressük az egyéni történeteket, sokkal inkább informatív és gyakorlati megfontolásból forgatjuk azokat.” A fiatalos és kreatív értékeket hangsúlyozó, a „csináld magad” logikáját és a kislakások funkcionális berendezését hirdető szlogenek (Mindent te magad megcsinálhatsz, mert muszáj. Minden-egyben szoba, Vízhordás télen-nyáron) keltette elvárásokkal szemben a fényképek ezek érvényességét más kontextusba helyezik. Ugyanakkor a képválogatás kiemelt hangsúlyt fektet a tisztasághoz, tisztálkodáshoz, a közvetlen környezet rendezettségéhez kapcsolódó tematikákhoz, ezzel megkérdőjeleznek bizonyos sztereotípiákat, illetve a kívülálló számára negatív jelenségekre is magyarázattal szolgálnak. A leírásokból érzékelhető, hogy a 2B Galéria kiállításán szereplő alkotások különböző pozíciókba helyezik a látogatókat és változó befogadói attitűdöket feltételeznek. A mésztelepi lakókat reprezentáló művek esetében a látogató leginkább kutatói és értelmezői

A projekt során vizsgált településrész jellemző problémája a lakosság több évtizede tartó kilakoltatása, átköltöztetése, és a telep folyamatos, mégis kiszámíthatatlan felszámolásából fakadó átmenetiség létállapota. A térképen folyamatosan világító LED-ek a lakott, a villogóak a kilakoltatott, üresen álló és lebontásra váró, a kialvó LED-ek pedig a lebontott épületeket jelenítik meg. A térképes felület nem világító fehér pontjai a rendszerváltás óta lebontotházak helyét jelölik.

PAD
Hétköznapi hiánycikkek, részletek a kiállításból © Fotók: Eln Ferenc

szerepet vesz fel; a videóművek esetében a szemlélődés és elmerülés az adekvát befogadói viselkedés, míg az interaktív installáció a fizikai aktivításra és a tapasztalat megszerzésére épít. Az eltérő pozíciók közötti gyors váltás azonban nem feltétlenül problémamentes, ami könnyen vezethet értelmezési bizonytalanságokhoz. Ezt a folyamatot az sem segíti, hogy a kiállítás rejtve hagyja a művek létrejöttét megalapozó kutatási folyamatot és az együttműködés részleteit.

Pedig ezek prezentálása abból a szempontból is megkerülhetetlennek tűnik (akárcsak a nehézségek vagy kétségek önreflexív ismertetése), hogy éppen a képzőművészetből kivezető kapcsolatok adják meg a társadalmilag elkötelezett művészet hitelességét. Pontosabban a kapcsolatok minősége válik döntővé, hiszen ezen múlik, hogy sikerült-e nyitni az alkotóknak (és a befogadóknak) a sajátjukétól eltérő közegek felé. Ebben a vonatkozásban a kudarc dokumentációja ugyanolyan érvényes lehet

művészeti szempontból, mint a sikeres részvétel, hiszen ennek révén azokról a kulturális, kommunikációs és szociális határokról is képet kaphatunk, amelyeket társadalmi változtatáshoz is fel kellene számolnunk.⁶ Ebből látszik, hogy a művek elemzése során részben ugyanazokba a kérdésekbe ütközünk, amelyek a részvételi kultúra diskurzusait is uralják. Jóllehet a kiállítás prezentációja nem szolgáltatja ki az interjúalanyokat a látogatók értékítéletének, ugyanakkor nem is csökkenti az empátia felébredését megnehezítő távolságot. A PAD döntése érthető – el akart térni a médiából ismert szegénység képtől –, viszont ahogy a mainstream médiában is egyetlen tulajdonság (a kiszolgáltatottság) válnak láthatóvá az érintettek, a kiállítás is csak életük egyetlen szegmensébe enged betekintést, még ha ez az aktív, kreatív cselekvés is.

Mindezek ellenére a kiállítás fő erőssége a valódi társadalmi beágyazottságban rejlik: a kíséző rendezvények és a vezetések során, a személyes információk alapján egyértelművé válik, hogy az alkotók saját kutatási eredményeikből és a helyi adottságokból indultak ki. A kiállítás keretében pedig megjelennek azok az új tudások, amelyek a szegénységben érintettek kulturális gyakorlataira vonatkoznak. Tágabb perspektívából szemlélve fontos fejleménynek látom, hogy a kutatók és művészek olyan alkotóközösséggé alakultak, amely tevékenysége nem merült ki egy alkalmi együttműködésben. Az elmúlt két évben a PAD csapata egy ökológussal kiegészülve elindította a *szabadonbalaton* nevű kezdeményezést, amely olyan köztéri eseményeket hozott létre – mint például a strandokon felbukkanó, balatoni élővilágából készült frissítőket és ételeket kínáló algabár –, amelyek a tóhasználatból fakadó ökológiai következményekre kívánta felhívni a nyaralók figyelmét.⁷

⁶ Erre egy lehetséges példa ERHARDT MIKLÓS *Havanna* (2006) című videója, amelyben a művész egy lakótelepi üzlethelyiség bérlésén keresztül keresi a helyiekkel a kapcsolatfelvételt és a helyiség közösségi hasznosításának lehetőségét: „A projekt egy két hónapos intervenció volt a budapesti Havanna lakótelepen, 2006-ban, amelynek során a művész kibérelt, saját maga felújított, majd „Üzleti Tanácskérő Iroda”-ként működtetett egyet a városrész számtalan üres üzlethelyisége közül. A videó az intervenció önreflexív dokumentációja, a művész narrációjával.” (E.M.) <https://budapestwindows.wordpress.com/miklos-erhardt-havanna/erhardt-miklos-havanna-hu/>

⁷ BUBLA ÉVA: Kollaboratív jövőképek: a művészeti gyakorlatok és a környezeti nevelés kapcsolódásai. *tranzitblog*, 2021. január 4., ld. <http://tranzitblog.hu/kollaborativ-jovokepek-a-muveszeti-gyakorlatok-es-a-kornyezeti-nevelés-kapcsolodasai/>

SÁRAI VANDA

Meditáció méhzümmögésre

Architecture Uncomfortable Workshop: *Egyedüllét méhekkkel*

OFF-Biennále Budapest 2021

Gercse, 2021. április 23 – május 30.¹

Kétség sem fér hozzá, hogy az *OFF-Biennále Budapest* egyik legkülönlegesebb helyszínékként az ARCHITECTURE UNCOMFORTABLE WORKSHOP (AUW)² budai hegyekre installált egyszemélyes kabinja szolgált, melyet SZABADOS KAROLINÁVAL és ZSOLDOS ANNA projektasszisztenssel kiegészülve hoztak létre. Az *Egyedüllét méhekkkel* projekt tökéletesen hű volt címadásához: egy órányi magányos lamentálásra adott lehetőséget egy, a város nyugzágától távol eső övezetben. Mindezt pedig egy munkálkodó méhcsalád kaptárjának szomszédságában.

Az AUW budapesti építésziroda tagjainak, GHYCY DÉNES EMILNEK és SZEDERKÉNYI LUKÁCSNAK nem ez az első rendkívüli formátumú, az egyedüllétre optimalizált építménye: hasonló megfontolás vezérelte őket a Hello Wood 2018-as nyári egyetemén is, ahol *Gyapjúház* néven egy gyapjúfalú meditációs pavilont építettek fel, melyben a visszavonulásnak, az elmélyült gondolkodásnak nyílt tere.³ Az alkotók, akiket nagyban inspirál a kortárs népi építészeti újragondolása, munkáikban igyekeznek feltérképezni az épített környezet és a természet *határterületeit*, és újszerű válaszokat adni arra a kérdésre, végső soron mi is szolgálja igazán az ember jóllétét.

A természet szeszélye

Az *Egyedüllét méhekkkel* című projekt látogatói élménye jóval azelőtt elkezdődött, hogy az ember helyet foglalt volna a méhkaptár alatt. A kabint egyórás időszakra lehetett lefoglalni, a jelentkezők pedig a regisztrációt követően kapták meg az építmény pontos GPS-koordinátáit. Már maga az odajutás is felébresztette a kincskeresés izgalmát, de egy olyan zárándoklat benyomását is keltette, amelynek során a zárándokok maguk sem tudják pontosan, mit is keresnek, de tudják, hogy várja őket valami, valahol. Ez a fajta rítusjellegű *zárándoklat* az időjárás körülményeitől függően

¹ <https://offbiennale.hu/2021/projects/egyedullet-mehekkel> (utolsó belépés a szövegben hivatkozott webhelyekre: 2021. július 25.)
² <http://auworkshop.com/>; ld. még: <https://epiteszforum.hu/az-izles-a-szepseg-hasznalatanak-ismerete--new-generations-architecture-uncomfortable-workshop>
³ <https://www.dezeen.com/2018/08/23/auw-wool-house-architecture-uncomfortable-workshop-hungary/>

különböző mértékű nehézségeket is tarthatott – az én esetemben például a május végi égszakadások és jégesők egyik legkellemetlenebbikét. Bár eltántorítani nem hagytam magam, de az emlékeimben most már örökké egybemosódik az AUW lenyűgöző kabinja és a gercsei domboldal sárdagonyája.

A természetnek való effajta *kiszolgáltatottság* egészen új értelmet nyert az elmúlt másfél év tekintetében is. Megküzdeni az időjárás viszontagságaival egy *immerzív*, személyes jelenlétet követelő élmény kedvéért mást jelent ma, mint a karanténidőszakok tapasztalata előtt: míg korábban az esőnap sok esetben egyértelmű halasztást jelentett volna, ma már inkább esőkabátot, gumicsizmát, és eltökéltséget. Miután hosszú időn keresztül csak a természet, a szabad levegő jelentett biztonságos találkozási pontot, mára alapvetővé vált a lehetőségekhez való adaptálódás, akár a komfortzónából való kilépés is, ha ez azt jelenti, hogy a civilizált, régi normalitást idéző módon telhet az idő. Bár a művészeti közegekben gyakorta valósulnak meg olyan projektek, amelyek a megszokott terekből kilépve, alternatív helyszíneken mutatnak be műveket a közönségnek, azt azért kár lenne tagadni, hogy a kortárs képzőművészet természetes lelőhelyei hangsúlyosan még mindig a légkondicionáló által hibernált white cube terek. Az *OFF-Biennále* idei kiadása azonban – részben a koronavírus nyomán, részben a szerzők eredeti szándékából adódóan – több olyan projekttel is jelentkezett, amelyek a közönséget a szabadba tervezték kivinni: az *Egyedüllét méhekkkel* projekten felül a *Museo Aero Solar* keretében a látogatók használt nejlonszatyrokból igyekeztek lebegő szobrot létrehozni,⁴ míg BÖRÖCZ JUDIT és PÁLINKÁS BENCE GYÖRGY köztéri hangstává alakították át (*A kis olvasztótégely*)⁵ eredetileg színházi bemutatásra tervezett művüket. A rendkívüli helyszínen felül az *Egyedüllét méhekkkel* egyéb tekintetben is – a kortárs művészeti akciókhoz képest rendhagyó mértékben – támaszkodott a természeti folyamatok kissé kiszámíthatatlan jellegére: az alkotók a projekt megvalósításához egy idén kirajzott méhcsaládot szerettek volna befogni, azonban a rajzás kezdete nem óramű pontosságú; leginkább az időjárás tényezőik befolyásolják.

⁴ <https://offbiennale.hu/2021/projects/aerocene-museo-aero-solar> (a tervezett reptetés a járványhelyzet elmaradt)

⁵ [https://balkon.art/home/online-2021/off-biennale-budapest-borocz-judit-es-palinkas-bence-gyorgy-a-kis-olvasztotegely/](https://offbiennale.hu/2021/projects/kisolvaszto;https://balkon.art/home/online-2021/off-biennale-budapest-borocz-judit-es-palinkas-bence-gyorgy-a-kis-olvasztotegely/)